

Михайло Димид

НОВИЙ ЄПИСКОП В США І МЕТОДА ЙОГО ОБРАННЯ

Обрання єпископа є дуже складною процедурою, яка не однакова у всіх Церквах, народах і часах. Вона визначається законодавством. Таке законодавство є чинним і в Українській Греко-католицькій Церкві. Воно ставить перед кожним кандидатом певні умови. Передусім, це повинна бути особа чоловічої статі, міцної віри, добрих звичаїв та з гарними прикметами. Крім того, цей побожний і розсудливий чоловік повинен ще також бути священником не менше п'яти років, будучи у віці щонайменше тридцяти п'яти років, знати якусь святу науку і не бути одруженим.

Процедура обрання греко-католицьких єпископів на Україні є дещо відмінною від закордонної практики. Давайте подивимося, як самі єпископи вибирають нових єпископів.

Існують кілька фаз такого обрання, що визначені Канонами східнього церковного права 180-185.

1. Тільки єпископи можуть пропонувати кандидатів, здібних на єпископство. Для цього вони зобов'язані підготувати документацію, що затверджує правоздатність кандидатів. Вони можуть таємно інформуватися в деяких священників і второпних, ревних мирян.

2. У визначений термін єпископи перед синодом мають передати свої пропозиції патріярхові. Патріярх може шукати інші відомості сам. І все це він пересилає всім єпископам — членам Синоду.

3. На своїй черговій сесії Синод докладно розглядає кандидатури і на підставі таємного голосування складає список.

4. Згодом цей список патріярх висилає до римського архиєрея для одержання згоди. І якщо котрийсь священник зі списку узгоджений римським архиєреєм, то він може обиратися єпископами. Одержавши його згоду прийняти сан, патріярх одразу проголошує такого священника єпископом певного місця.

5. Якщо вибір припадає на кандидата, котрий не фігурує на апробованому списку, то треба в тайні очікувати згоду римського архиєрея. Зміст цього заходу полягає в тому, щоб довідатися, чи нема якоїсь перешкоди до єпископства, що може бути невідомою місцевій ієрархії.

6. Виборцями є всі висвячені єпископи Української Греко-католицької Церкви, які, скликані Патріярхом, зобов'язані брати участь у Синоді. Для виборів потрібно, щоб були присутніми не менше двох третин загального числа. Єпископи можуть обирати кого хочуть і повинні голосувати за того, хто вважається ними найбільш достойним і здатним серед інших перед Богом.

7. Про обрання і день проголошення нового єпископа необхідно негайно повідомити римського архиєрея, незалежно від того, яким був цей вибір.

8. Всі єпископи світу становлять одну Апостольську колегію, і потрібно, щоб вони входили до неї достойно, маючи на це згоду першого серед них — Петра.

9. Кожний, хто підноситься до сану єпископства, має отримати від Патріярха канонічне призначення. Це надає йому окремі обов'язки і права, наприклад, бути епархіяльним єпископом чи займатися іншим конкретним завданням у Церкві.

За межами України система виборів є дещо відмінною. Відмінність ця полягає в тому, що, поперше, синод єпископів патріяршої Церкви обирає принаймні трьох кандидатів для виконання окремого уряду, подруге, патріярх подає римському архиєрею список імен для одного затвердження і, потретьє, нового єпископа проголошує римський архиєрей.

За час тисячолітньої історії Української Церкви у Православній чи Греко-католицькій Церквах практика призначення єпископа була різною. До XIII ст. на землях Київської Русі єпископів призначав митрополит за згодою князя. Ініціатива виходила з однієї чи обох сторін. Київський князь мав вплив на призначення єпископів також і на інших руських землях. Траплялося, що кандидатура єпископа, призначеного митрополитом, місцевим князем не приймалася. Аргументом було, що єпископа призначає Бог, а обирають народ і князь. Фактично, при обранні єпископа митрополит не міг діяти без князя, а народ відіграв лише формальну, показову роль.

У XIV ст., як видно з Устава Теогноста¹, для заміщення єпископського сану митрополит скликав Синод, який вибирав трьох кандидатів. Митрополит визначав одного з них, проголошував і висвячував єпископом даного місця. Впродовж століть українські землі перебували під пануванням різних держав, через що литовсько-руські, російські, польські австрійські владоможці втручалися у процес обрання єпископів. Наприклад, у 1490 році, по смерті архиєпископа-митрополита Симеона, нового архиєпископа-митрополита Київського, а ним став Йон Глезно, вибирали руські князі литовського князівства.²

З часом форма призначення єпископів стала ще іншою. Збиралися, скажімо, шляхтичі і єпископи та обирали кандидата. Однак, така практика довго не тривала. Частіше сам король Польщі і великий князь Литви роздавав «духовні хліби», тобто право на вживання церковних угідь та майна.³ Роль

митрополита при цьому зводилася тільки до висвячення того, кого вже фактично було призначено на єпископа. Такі світські призначення особи на духовну посаду призводили до зловживань. Про це говорилося на Вільнівському Синоді у 1509 році, який шукав способу боротьби з цим злом. Синод подає приклад, як дехто купував та привласнював собі єпископські катедри ще при житті місцевого ієрарха. Все це діялося без відома і без дозволу з боку архієпископа-митрополита та без виборів з боку церковної громади. Документ, що показує нам подібну практику, датований 1467 роком. З нього ми довідуємося, як за військові подвиги нагороджується єпископською владою над містом Перемишль мирянин Іон Бірецький.⁴

Знаходимо також багато документів початку ХУІ ст., які показують, що такого роду єпископські призначення з боку короля Польщі були неодноразовими.

Втручання до виборів і призначення єпископів з боку цивільних керманічів, однак, не мали впливу на літургічні тексти хіротонії.⁵

Польські королі мали змогу призначати єпископів на підставі привілею, що їм надавав римський апостольський престіл. Це називалося персональним правом.⁶ По відновленні унії Української Церкви з Римом, яке відбулося у Бресті, справи дещо змінилися. Для призначення єпископа стали наділювати два органи: архієп.-митрополит і король. Архієпископ-митрополит разом з єпископами представляв королю чотирьох кандидатів, а той вибирав одного з них. Митрополит затверджував нового єпископа і висвячував його на окреме місце. І таке затвердження вже не було фікцією, оскільки без нього королівське призначення залишалося недійсним. В документах, які тогочасні папські представники у Варшаві висилали до Риму, читаємо: «Отець Тромбетті, ... повідомляє, що помимо того, що монсіньор нунцій повідомив про королівське призначення о. Филиповича для Польської Церкви, ... він далі лишається звичайним монахом..., бо монсіньор митрополит проти його підвищення».⁷

Більш-менш схожа практика існувала в Австрії, де єпископів призначав імператор, а затверджував архієпископ-митрополит.⁸ Були ще й інші форми цієї процедури впродовж багатовікової історії.

Нинішнє церковне законодавство про обрання єпископів в Українській Греко-католицькій Церкві, отже, являється найбільш «самостійницьким» в історії цієї Церкви. Це стосується мертвої букви закону. Нам лишається лише дочекатися, щоб побачити практичні наслідки. Сподіваємося, звичайно, що українські греко-католицькі єпископи будуть свідомі свого історичного обов'язку і дійсно

по-пастирському поставляться до «кадрової політики» своєї Церкви.

Таким є дух нашого часу, дух ІІ Ватиканського Собору і дух закону.

На жаль, існують виняткові випадки, які принижують авторитет Української Греко-католицької Церкви. Нещодавно, 12 лютого 1992 року, американський україномовний щоденник «Свобода» повідомив, що на українській греко-католицькій ниві в США появився новий єпископ.

Новина ця сама по собі є дуже гарною, але якщо глибше проаналізувати повідомлення «Свободи», то такий факт виглядає дещо незрозумілим.

Перше процитую згаданий текст.

«Апостольський Нунцій, Архієпископ Августин Качіявілліян у Вашингтоні повідомив офіційно Митрополита Стефана Сулика, що 4 лютого 1992 року Папа Іван-Павло ІІ, згідно з канонічним правом, номінував о. прелата д-ра Володимира Паску єпископом-помічником Митрополита Сулика. Синод ієрархії Української Церкви на пропозицію ієрархів даної країни у тайному голосуванні вибирає кандидатів на єпископів. Тоді, коли виникає потреба, ординарій місця подає три кандидатури для номінації, з-поміж яких папа вибирає одного».

А тепер проаналізуємо прочитане у «Свободі». Перед нами три фрази в одному абзаці, які між собою не пов'язані. Ми не можемо збагнути, чи о. Володимир Паска був обраний Синодом на кандидата в єпископи, чи названий отець став номінований єпископом завдяки поданню кандидатур ординарієм. Чому така неясність у повідомленні, написаному для нас з вами?

Проаналізуємо речення за реченням. Читаючи перше речення, я приходжу до таких думок: поперше, чому про обрання нового єпископа повідомлений Митрополит Стефан Сулик, який властиво не має дійсно митрополичої влади, а є всього лише першим серед українських греко-католицьких єпископів у США? Чому не повідомлений Блаженніший Мирослав-Іван, Кардинал Любачівський? Хіба не він Глава Церкви? Дійсно, за канонами 149 і 181, параграф 2 Східного Церковного Права, римський архиєрей іменує позатериторіяльних єпископів Східних Католицьких Церков. І якщо за канонами 149 патріярх подає кандидатів на єпископство поза межами території патріяршої Церкви римському архиєресві, чи логічним було б, щоб ця відповідь прийшла через того ж патріярха? А, може, Блаженніший Мирослав-Іван був повідомлений офіційно про таке призначення? Але ж про це у повідомленні нічого не сказано. Очевидно, що така «забудькуватість» принижує авторитет глави Церкви, незалежно від того, з яких причин це сталося.

Подруге, фраза «згідно з канонічним правом»

виглядає дещо недолугою. Згідно з Латинським чи Східнім Церковним Правом, ми мусимо запитатися, чи папа затверджував помічника Митрополита Сулика, як сказано в повідомленні, чи все таки помічника для філядельфійського престолу?

А тепер розглянемо друге речення. Чому воно таке узагальнене, якщо мова йде про конкретне призначення? Хочеться також додати: якщо Синод обирає кандидатів, то їх на затвердження папі представляє патріарх. Про такий порядок говориться у каноні 149-му. А канон 182, який говорить про вибір кандидатів, ніяк не згадує про «пропозицію ієрархів даної країни». Воно, може, й логічно, але, напевно, не є єдиним імперативом в діях. Ось цитати з канону:

«Кандидатів, здатних на єпископство, можуть пропонувати тільки члени Синоду єпископів патріяршої Церкви...». **Канон 182**, пар. 1.

«Єпископи повинні познайомити патріярха з відомостями (про кандидатів) у відповідний час перед скликанням Синоду єпископів патріяршої Церкви, а патріярх, додавши власні відомості, якщо цього вимагає випадок, має відправити справу всім членам Синоду». **Канон 182**, пар. 2.

Тим скандальнішою виглядає інформація, яку стверджують різні владики Української Греко-католицької Церкви, про те, що о. Володимир Паска не був вказаний у списку кандидатів на єпископський сан, представленому римському архиєреєві з боку Блаженнішого Мирослава-Івана Любачівського і підготованому Синодом єпископів Української Греко-католицької Церкви. Так що ж тоді сталося?

Таким чином, ми підійшли до третього речення. Після того, як прочитуєш його, одразу ж приходить думка: чому тут мова йде про якийсь інший спосіб обрання єпископа? І чи є в тому якась така нагла потреба? Виходить незрозумілим, чи Східне Церковне Право робить ставку на одну особу ординарія, чи навпаки. Здається, що в східній традиції апостольське передання належить всій спільноті, а не лише одиниці, висвяченій на єпископа. Йдеться про спадщину осіб у спільноті, єпархій у Церквах, єдність, взаємодію і любов, які творять одну святу вселенську Церкву. А у цьому реченні такого духу нема. Чи, можливо, тут втрутилася латинська традиція? Дійсно, наразі використаний закон 377 Латинського Канонічного Права, «який залишає непорушним право кожного єпископа окремо представити Апостольському Престолу імена священників, яких вважає гідними і достойними на єпископську функцію». Та при чому тут латинське право в Українській Греко-католицькій Церкві?

Не варто себе заспокоювати. Краще назвати ці факти дивними, несприйнятними і не братерськими.

Висновки можуть бути такими:

— Вибір і призначення о. Володимира Паски були зроблені без порозуміння, ігноруючи главу Української Греко-католицької Церкви і його Синод.

— Участь Митрополита Сулика у призначенні о. Володимира Паски певна. Однак, не відомо, чи та участь була пасивною чи активною.

— Вибір був, мабуть, здійснений Митрополитом Суликом з власної ініціативи, на основі використання латинського законодавства.

— Митрополит Сулик, як перший серед греко-католицьких вірних у США, повинен би бути прикладом і гарантом Східного духу, традицій і права, як того вимагає Христова Церква і записано в документах Вселенського Собору Ватиканського II.

Якщо такого роду вчинки знайдуть собі сторонників, то Українська Греко-католицька Церква ніколи не виконає своєї ролі, накресленої II Ватиканським Собором. Такий крок є, безсумнівно, кроком роз'єднання, в той час, коли членам даної Церкви йдеться про об'єднання і тим самим підноситися до гідності справжніх Божих Синів, що нам принесе патріярхат.

Якщо такого роду дія є безвідповідальною, то чому ж вона знайшла своїх прихильників у Римі? Трохи дивує, що таке порушення Східного Церковного Права могла допуститись Конгрегація для Східних Церков. А, може, хтось пішов ще іншим шляхом — через Конгрегацію єпископів — зовсім латинську установу?

Як би там не було, нам треба зробити висновки, знаючи, що існує буква і дух закону. Треба шанувати і розвивати дух, щоб зрозуміти букву, бо інакше вона залишиться мертвим інструментом, який діє не на користь Церкви. А про дійсні причини та, ймовірно, махінації нам скаже час, а покищо нам прикро писати таку статтю. І ще прикріше було довідатися про такі дивні події в цей історичний момент, коли такого роду помилки можуть дорого коштувати не тільки поодинокій особі, що їх припустилась, а цілій спільноті, членом якої вона є і яку вона покликана обороняти, ідучи в єдності до вершин.

Примітки

¹ Така практика потверджена іншими джерелами. Наприклад, Хома І., «Рідкісний документ про вибір єпископів на Русі в XIУ ст.», *Богословія* 34 (1975), 199-203. Згодом така практика входить в т. зв. Евхологійон чи Требник Київського Митрополита із 1423 р. Пор. Грушевський М., *Історія України-Руси* 3, передрук 2-го поширеного видання, Нью-Йорк 1954, 281-282.

² Пор. Лотоцький О., *Українські джерела церковного права*, (Праця Українського Наукового Інституту, 5, Серія правнича 1), Варшава 1931, 192.

³ Пор. Грушевський М., *Історія України-Руси* 5, передрук 2-го поширеного видання, Нью-Йорк 1955, 461.